

УДК 159.938.363.8

СКЛЯР О. С.,

викладач кафедри тактичної та спеціальної
фізичної підготовки факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-6179-3329>

ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ З ОСОБАМИ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У ГАШИШНОМУ СП'ЯНІННІ

В даній роботі визначені ознаки перебування особи в «гашишному» сп'янінні, який є першим кроком до наркотичної залежності та криміналізації особистості, і надано рекомендації щодо вибору комунікативної тактики з такими особами для виконання покладених на поліцейського функціональних обов'язків.

Ключові слова: комунікація, поліцейський, наркотики, сп'яніння, гашиш, психологічний настрій.

Професійна діяльність працівників поліції наповнена спілкуванням з найрізноманітнішими людьми. Дії поліцейських під час спілкування з людьми називається «Тактикою комунікації». Багато дій поліцейського мають свої специфічні особливості, тактика комунікації не є виключенням, так як доводиться спілкуватися з різними прошарками населення, серед яких «проблемні особи», до яких можуть відноситися особи, які перебувають під дією алкогольного чи наркотичного сп'яніння.

Таблиця 1

Ознаки сп'яніння	
алкогольного:	наркотичного:
<ul style="list-style-type: none"> - запах алкоголю з порожнини рота; - порушення координації рухів; - порушення мови; - виражене тремтіння пальців рук; - різка зміна забарвлення шкірного покриву обличчя; - поведінка, що не відповідає обстановці. 	<ul style="list-style-type: none"> - наявність однієї чи декількох ознак стану алкогольного сп'яніння (крім запаху алкоголю з порожнини рота); - звужені чи дуже розширені зіниці, які не реагують на світло; - сповільненість або навпаки підвищена жвавість чи рухливість ходи, мови; - почервоніння обличчя або неприродна блідість. [10]

Одним з ключових проблемних питань на яке необхідно дати відповідь: як поводити себе працівнику поліції, коли особа (співбесідник) перебуває під дією традиційного наркотику (гашиш, марихуана, план тощо), тобто у стані наркотичного сп'яніння.

Згідно звіту Голови Національної поліції України про результати роботи відомства у 2019 році, в нашій державі виявлено 28 тис. наркозлочинів та припинено злочинну діяльність 68 організованих груп, причетних до незаконного обігу наркотиків. Вилучено із незаконного обігу майже 9 тонн наркотиків. Вказані результати роботи поліції на 8 % більші за 2018 рік, що говорить про тенденцію погіршення криміногенної обстановки в державі [1] саме зі злочинами в цій сфері.

Особливу стурбованість викликає, те що кількість осіб, які незаконно вживають наркотики, поповнюється переважно за рахунок молоді до 30 років, що в свою чергу, сприяє тенденції зростання їх криміналізації [2].

Постійне вживання наркотиків дуже швидко й безповоротно руйнує фізичне і моральне здоров'я людини, призводить до летального кінця, але їй передують повна деградація особи, до загальних ознак якої відносяться:

- відмова від соціально корисної праці,
- психічна нестійкість, порушення у репродуктивній функції,
- втрата пам'яті,
- агресивні відносини з рідними та оточуючими, тощо.

Звідси і випливає причинно-наслідковий зв'язок із злочинністю, який проявляється у:

- вчиненні злочинів з метою заволодіння грошима або речами для придбання наркотиків (сьогодні частка таких злочинів становить понад 10 % від усієї сукупності крадіжок, грабежів, розбоїв та вимагань);
- злочинах, вчинених під безпосереднім впливом наркотиків на організм: вбивства, тілесні ушкодження, зґвалтування, хуліганство тощо;
- протиправних діянь, пов'язаних із виготовленням та збутом наркотиків, найнебезпечніші з яких відносяться до наркобізнесу і мають ознаки організованої злочинності [3].

Слід зазначити, що незважаючи на появу в Україні синтетичних наркотичних речовин, популярним предметом злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків, залишаються традиційні наркотичні засоби, вироблені з наркомістких рослин вітчизняного походження, таких як конопля.

Гашиш (анаша), ганджа, канабіс, марихуана, трава, план, шишки, шмаль – це все назви одного типу наркотиків виготовлених з рослин роду коноплі, тому наркотичне сп'яніння особи під дією вказаного наркотику буду називати «гашишне» сп'яніння.

Працівники поліції постійно реагують на заяви та повідомлення громадян про кримінальні правопорушення та інші події, учасниками яких можуть бути особи під «гашишним» сп'янінням, що є предметом дослідження.

Гашиш (анаша) – спеціально виготовлена суміш відокремленої смоли і пилку конопель або суміш, виготовлена шляхом обробки (подрібнення, пресування тощо) верхівок конопель з різними наповнювачами. Колір гашишу – від світло-зеленого до коричневого. Має характерний запах [4] та певний вплив на організм людини.

Неможливо впевнено сказати, що особи знаходяться саме під «гашишним» сп'янінням, також неможливо спрогнозувати їх поведінку буде поводити себе учасник події агресивно чи позитивно, тому завжди потрібно підходити до ситуації як з невідомим рівнем ризику безпеки.

Стан поширення злочинності обумовлений латентним характером правопорушення. Ні один правопорушник, який вжив наркотичний засіб «гашиш» прямо про це не скаже (не зізнається), однак під час спілкування з такими людьми, працівник поліції повинен звернути увагу, на наявність такої спільної ознаки як наркотичне сп'яніння. Правопорушник здебільшого буде говорити, що він нічого не вживав, однак зовнішні ознаки його поведінки нам будуть казати про протилежне.

Таблиця 2

Ознаки перебування особи в «гашишному» сп'янінні	
1	2
Фізіологічні ознаки	<ul style="list-style-type: none"> - зіниця трохи розширений; - блиск в очах; - помутніння чи почервоніння білків очей; - злегка припухлі повіки; - прискорений пульс; - неприємний запах з ротової порожнини; - знижений больовий поріг; - легке порушення координації рухів; - посилення апетиту («ненажерливість»); - незрозумілі висловлювання; - безладна мова; - сухість ротової порожнини і губ.

1	2
<i>Поведінкові ознаки</i>	<ul style="list-style-type: none"> - надмірна веселість і сміх без причини; - ослаблення уваги; - порушення пам'яті; - підвищена потреба в мовному спілкуванні, з часом змінюються на бажання побути на самоті; - у висловлюваннях помітно відсутність логіки між фразами; - перескакування з теми на тему; - в розмові приділення уваги малозначним деталям; - дурнувятий тон розмови; - постійне облизування губ; - іноді галюцинації; - при різкій зміні обстановки – страх і параноїдальні явища; - загальна ейфорія і благодушність.
<i>Очевидні ознаки</i>	<ul style="list-style-type: none"> - специфічний запах гару від одягу; - цигарки в пачках з-під сигарет; - папірці і грошові купюри, згорнуті в трубочки; - капсули, пухирці, бляшані банки; - фаланги вказівного та середнього пальців мають сліди копоті.

Знання вищевказаних очевидних та фізіологічних ознак можуть навести поліцейського на думку, про перебування особи в «гашишному» сп'янінні, але в подальшому, доцільно проведення заходів для підтвердження даної версії.

Поліцейський також повинен вміти розрізняти поведінкові ознаки. Знаючи психологічні особливості поведінки сп'янілої особи, що перебуває у наркотичному сп'янінні та не забуваючи, що під дією наркотика поведінка особи може різко змінюватися, він може вибрати тактику комунікації з вказаною особою, контролювати хід бесіди, зменшити ризик виникнення конфліктної ситуації, та обрати відповідний алгоритм дій для дотримання (забезпечення) особистої безпеки.

Важливо пам'ятати, що деякі ознаки можуть з'являтися абсолютно з іншої причини (наприклад: перехідний вік, психічна хвороба, алкогольне сп'яніння, емоційне вигорання та ін.).

Для того, щоб знайти індивідуальний підхід до кожного та отримати необхідну інформацію співробітнику поліції необхідно правильно оцінити ситуацію, що сталася, проаналізувати індивідуальні зовнішні фізичні ознаки учасників події, звернути увагу на поведінку особи. Від правильно побудованої комунікації залежить особиста безпека правоохоронця.

В залежності від події злочину, наркотичної сп'янілості правопорушника та його настроєності до бесіди (дачі усних чи письмових пояснень, допиту, написання заяви тощо) з працівником поліції, з метою виконання покладених на працівника поліції функціональних обов'язків, отримання необхідної інформації для всебічного, повного та неупередженого з'ясування обставин події, працівник поліції повинен строїти комунікацію з правопорушником в залежності від його психологічного настрою, а саме:

1. *Позитивний настрій* (поведінкова ознака: надмірна веселість, загальна ейфорія і благодушність). Це найприємніший співрозмовник, добродушна людина. Співбесіда з нею проходить спокійно й по – діловому, проблем у спілкуванні з представником цього типу; в конфліктній ситуації у нього треба шукати підтримку.

2. *Суперечливий настрій* (поведінкова ознака: дурнувятий тон розмови). Це нетерпляча, нестримана і збуджена людина. Характерною її особливістю є те, що вона часто відхиляється від теми спілкування. Тактика проходження бесіди повинна бути такою:

- зберігайте витримку і не давайте себе спровокувати;
- намагайтеся перетягти його на свій бік.

3. *Настрій співпраці* (поведінкова ознака: в розмові приділення уваги малозначним деталям, перескакування з теми на тему, порушення пам'яті). Він упевнений, що знає все. З будь-якого питання має свої міркування, які незміно прагне висловити, тому вимагає завжди дати сказати йому слово, часто без причини перебиває співбесіду, вставляє різні зауваження чи пропозиції. У спілкуванні з ним рекомендується дотримуватися такої тактики:

- дайте йому можливість сформулювати проміжний висновок;
- час від часу ставте йому важкі запитання, відповідь на які знаєте тільки ви;
- коли опонент починає говорити про щось, що не пов'язане з темою бесіди, тактовно перебийте його та запитайте, у чому він бачить зв'язок з темою бесіди.

4. *Параноїдальний настрій* (поведінкова ознака: іноді галюцинації, при різкій зміні обстановки – страх і параноїдальні явища). Представник його типу відрізняється невпевненістю в розмові. На його думку краще мовчати, ніж сказати щось, що може бути розцінено як безглуздість або використано проти нього. Спілкуючись з ним потрібно дотримуватися таких правил:

- допомагайте йому формулювати думку;
- задавайте йому не важкі інформаційні питання.

5. *Холоднокровний неприступний настрій* (поведінкова ознака: дурний тон розмови; бажання побути на самоті). Ця людина замкнута й часто розгублена. Тема бесіди йому здається чимось далеким, негідним його уваги та намагань. Поводитись з ним бажано таким чином:

- в перервах і паузах між спілкуванням намагайтеся з'ясувати причину такої поведінки;
- зумійте зосередити увагу на собі.

6. *Незацікавлений настрій* (поведінкова ознака: ослаблення уваги, у висловлюваннях помітно відсутність логіки між фразами). Тема бесіди його зовсім не цікавить. Тому необхідно докласти зусиль, щоб розворушити такого співрозмовника. Пропонується:

- ставити йому інформативні питання;
- з'ясувати його особисті інтереси й надати бесіді більш привабливих форми та змісту.

У разі нетактовного та упередженого спілкування працівника поліції з особою, яка перебуває під «гашишним» сп'янінням, своєчасного не встановлення сп'янілого стану останнього, поліцейський може викликати гнів співбесідника через проявлену до нього несправедливість. Потім настає заспокоєння або спалах люті. Але одна справа, коли людина гнівається за реальної причини, інша – коли напади люті провокуються дрібницями.

Тому, під час комунікації з особою, яка перебуває під «гашишним» сп'янінням, слід уникати дій, які можуть його спровокувати на агресію, а саме:

- підвищувати голос, говорити загрозливим тоном, кричати;
- словесно демонструвати владу («Буде так, як я скажу!»), непохитно наполягати на своїй правоті;
- приймати агресивну позу і жестикуляцію: перехрещувати або зчіплювати руки, вороже стискати щелепи, показово гратися кайданками;
- допускати сарказм, глузування, висміювання і передражнювання;
- використовувати фізичну силу;
- втягувати в конфлікт сторонніх осіб;
- загрожувати покаранням;
- узагальнювати типу: «Ви всі однакові!», «Ти, як завжди ...!», «Ти ніколи не ...!».

Кожен поліцейський повинен працювати над розширенням своєї комунікативної компетенції. Однією з найважливіших особливостей обраної тактики при спілкуванні є врахування відповідної мотивації і здібностей особи, яка перебуває під дією «гашишного» сп'яніння. Це допоможе не тільки швидко знайти відповіді, але й таким чином, поліцейський з нівелює небезпеку, у разі її виникнення. Мотивація і здібності є найважливішим компонентом суб'єктивної та об'єктивної готовності особистості до розмови. Поліцейський, у якого сформовані професійні та пізнавальні інтереси, розвинуті інтелектуальні та творчі можливості, наявні необхідні емоційно-вольові якості, матиме більше шансів встановити контакт з співрозмовником [5].

Отже, тактика комунікації поліцейського заснована на багатьох принципах: об'єктивності, оперативності, партнерства, результативності, толерантності, тощо. В наш час поліція постійно вступає в діалог з різними членами суспільства, які перебувають під дією того чи іншого наркотику, найтрадиційніший з них канабісного типу з рослин роду конопель (гашиш, марихуана, план тощо), а під дією вказаного типу наркотиків, може різко змінюватися психологічний стан особи. Поліцейському потрібно стати не тільки справжнім професіоналом в галузі права, але й знати тонкощі спілкування з «проблемними людьми», до яких відносяться особи, які перебувають під дією «гашишного» сп'яніння. Володіючи тонкощами комунікації та знаючи особливості своєї професії, співробітник поліції може легко схилити особу до співпраці, припинити конфлікт, отримати потрібну інформацію та керувати ситуацією.

Список бібліографічних посилань

1. Звіт Голови Національної поліції України про результати роботи відомства у 2019 році // Національна поліція України : офіц. сайт. URL: https://www.npu.gov.ua/assets/userfiles/files/zvity/zvit_NPU_2019.pdf (дата звернення: 02.05.2020).
2. Курс кримінології: Особлива частина : підручник : у 2 кн. / М. В. Корнієнко, В. Б. Романюк, І. М. Мельник та ін. ; за заг. ред. О. М. Джузи. Київ : Юрінком Інтер, 2001. 480 с.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / А. М. Бойко, О. П. Брич, В. К. Гришук та ін. ; за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 5-те вид., перероб. та доповн. Київ : Юрид. думка, 2008. 1216 с.
4. Бугайчук К. Л., Савченко О. О., Федосова О. В. Алгоритм документування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також організацією або утриманням місць їх незаконного вживання, виробництва чи виготовлення : наук.-метод. рек. Харків : Харків. нац. ун-т. внутр. справ, 2016. 162 с.
5. Біденчук Т. М. Тактика комунікації з суб'єктом залежно від його психологічного типу // Актуальні проблеми вітчизняного права в дослідженнях молодих вчених : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 18 трав. 2017 р.) / МВС України, Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ. Дніпропетровськ, 2017. С. 109–112. URL: <http://85.198.129.42/bitstream/123456789/1107/1/33.pdf> (дата звернення: 03.05.2020).
6. Балагун І. В. Особливості комунікації поліцейських при здійсненні ними службових // Актуальні проблеми вітчизняного права в дослідженнях молодих вчених : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 18 трав. 2017 р.) / МВС України, Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ. Дніпропетровськ, 2017. С. 104–106. URL: <http://85.198.129.42/bitstream/123456789/1105/1/31.pdf> (дата звернення: 03.05.2020).
7. Столярєнко Л. Д. Основы психологии. 3-е изд., перераб. и доп. Ростов н/Д. : Феникс, 1999. 672 с.
8. Психологія : підручник / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін. ; за ред. Ю. Л. Трофімова. 3-тє вид., стереотип. Київ : Либідь, 2001. 560 с.
9. Гіренко С. П. Практична конфліктологія : навч. посіб. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2010. 184 с.
10. Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції : Наказ МВС України та МОЗ України від 09.11.2015 № 1452/735 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1413-15> (дата звернення: 03.05.2020).

Отримано 05.05.2020

